

Het individu, de maatschappij en transformatie

– P. Krishna

Alvorens te beginnen met het onderwerp van mijn lezing, zou ik een paar minuten willen gebruiken om me af te vragen wat we precies bedoelen met het verkennen van de leringen van J. Krishnamurti.

Dit artikel is de eerste lezing uit een serie lezingen gehouden door professor P. Krishna op het ITC in Naarden in maart 2005. De lezingenserie heeft als thema 'Verkenningen met betrekking tot de leringen van J. Krishnamurti'.

Krishnaji maakte ons duidelijk dat waarheid staat voor het onbekende, en we proberen het te verkennen of te ontdekken door middel van het denken, wat een beperkt instrument is omdat het verbonden is met het verleden. Het ontstaat door herinnering, het maakt gebruik van taal, wat ook herinnering is en hoewel het een machtig instrument is om onderling met elkaar te communiceren, heeft het deze beperking dat het niet echt kan ontdekken wat de waarheid is, omdat het verbonden is met het bekende. In feite is het het belangrijkste instrument om onze waarnemingen te kleuren. Bijvoorbeeld, ik werd in India opgevoed als hindoe en dus conditioneert die achtergrond mijn smaak en mijn denken. Jullie werden opgevoed in het westen, waarschijnlijk als christenen en jullie gedachten en smaak zijn geconditioneerd door jullie verleden, wat zuiver toevallig bepaald wordt door waar iemand geboren is. Als we gehecht zijn aan onze bepaalde conditionering, dan scheidt dat verdeeldheid

tussen ons, omdat ik de werkelijkheid waarneem door de sluier van mijn conditionering: jullie nemen haar waar door de sluier van jullie conditionering en die conditioneringen zijn verschillend. Onze gedachten verschillen, onze kennis verschilt, de waarden die we door onze opvoeding hebben verworven hebben kunnen verschillen; daardoor zullen onze reacties waarschijnlijk ook verschillen. Aangezien het denken ontstaat als reactie van de herinnering, is het daarom ook het voorname instrument voor het kleuren van onze waarnemingen. Dus enerzijds gebruiken we het denken om met elkaar te communiceren en ook om te verkennen, te ontdekken wat werkelijkheid kan zijn, wat de waarheid kan zijn; anderzijds is dit instrument zelf een factor die kleuring geeft. Als we eraan gehecht zijn en ons niet bewust zijn van de beperkingen ervan, dan wordt het een factor die verdeeldheid tussen ons zal veroorzaken.

Krishnamurti zei: "Accepteer niet zomaar alles wat ik je vertel."

Het heeft geen waarde om zomaar een of andere bewering aan te nemen of te verwerpen.

Daarom zei Krishnamurti, "Accepteer niet zomaar alles wat ik je vertel." Het heeft geen waarde om zomaar een of andere bewering aan te nemen of te verwerpen. Dit zijn twee tegengestelde maar even onbegrijpelijke reacties op een bewering. Omdat, als ik luister naar wat jij zegt of wat een of ander boek zegt en ik het ermee eens ben, dat niets anders betekent dan dat het is wat ik zelf al als mijn herinnering be- waar. En wat het zegt komt overeen

met de mening die ik al heb. Als ik het er niet mee eens ben en het daarom verwerp, dan komt het niet eens in mijn bewustzijn binnen. Het betekent slechts dat het iets uitdrukt dat tegengesteld is aan datgene waaraan ik al vasthoud. In beide gevallen verandert er niets in mij en er vindt geen leren plaats. Als dus zowel instemming en verwerping onintelligente reacties zijn op een bewering, wat is dan een intelligente reactie? Kunnen we ernaar luisteren, zonder het eens of oneens te zijn en ons afvragen wat mijn vriend mij probeert duidelijk te maken? De taal en de reactie zijn slechts de vorm. Zodra ik eenmaal de betekenis heb gevat die uitgedrukt wordt, dan moet ik vervolgens ook de vraag stellen: is dit waar? En die vraag niet snel beantwoorden, omdat we, wanneer we snel antwoorden, antwoorden vanuit onze herinnering. In plaats van snel te antwoorden, moeten we bij die vraag blijven en zeggen, wel, mijn vriend heeft dit gesteld en ik wil erachter komen of dat waar is. En om erachter te komen ga ik niet terug naar mijn eigen kennis, naar mijn eigen geheugen, om dat te beslissen. Ik gebruik observatie, ik schenk aandacht. Ik kijk rond in mijn eigen leven, ik sla mijn bewustzijn gade. Ik let op wat er gebeurt, zowel binnenin mij als buiten mezelf, met deze vraag in gedachte, om erachter te komen of het waar is.

We hebben naast het denken nog een instrument, namelijk bewustzijn, observatie en aandacht, dat vrij is van de kleuring van het denken. Het kan zich bewust zijn van het denkproces zelf. Het kan zich bewust zijn van de beperkingen zowel als van de mogelijkheden van het denken. Dus het kan gebruik maken van het denken zonder zich ermee te vereenzelvigen. Dit vermogen

tot waarneming zonder vereenzelviging noemde hij passief gewaar-zijn.

Passief, omdat als je actief probeert iets te doen aan wat je ziet, het dan een denkproces wordt, aangezien het denken het instrument is van de wil. Maar als ik niet probeer iets te doen, maar slechts passief gadesla, dan gehoorzaamt het denken en gebruik ik het vermogen om gewaar te zijn, te observeren en aandacht te geven. Dit zijn vermogens van ons bewustzijn die niet gebaseerd zijn op het denken en daarom niet beïnvloed worden door conditioneringen. Dat is dus voor mij het belang van het verkennen van Krishnamurti's leringen. We kunnen de vraag van hem overnemen, maar het verkennen moet van onszelf komen.

In zekere zin zou je kunnen zeggen dat Krishnamurti's leringen geen inhoud hebben. Het is geen ideeënstelsel; het is geen verzameling conclusies. Het is geen wetenschappelijk stelsel, dat je kunt leren of dat je van de een naar de ander kunt overbrengen. Het is slechts een wijze van benaderen en hij zegt tegen ons: ik kan je de waarheid niet geven, maar je kunt er zelf achter komen; je kunt het voor jezelf ontdekken. Wees je bewust van je eigen gedachten, wantrouw ze, stel ze ter discussie, en pas op voor hun beperkingen. En door zo te verkennen, waarbij je de waarheid als onbekende gesteld hebt, is er de mogelijkheid dat de waarheid zich aan ons denken onthult. En dat is een tamelijk mysterieus proces. We weten niet echt; hoe kunnen we verklaren hoe de waarheid in ons denken binnenkomt? Als het het onbekende is, dan is er geen proces, er is geen systeem waardoor het onbekende kan worden aangeboord. En toch is

het mogelijk. Het gebeurt binnenin ons bewustzijn.

Zelfs de grote wetenschappelijke ontdekkingen worden zo gedaan. Mensen stellen een vraag, die ontstaat vanuit hun analyse, vanuit hun denken, vanuit observaties uit het verleden, enzovoort. Maar zij kunnen er geen antwoord op geven vanuit het verleden. Dus onderzoeken ze, observeren ze, en op een of andere wijze wordt in een flits iets nieuws, dat voorheen niet bekend was, aan het denken onthuld. Krishnaji noemde dat een inzicht. We kunnen inzicht niet bewust creëren, omdat bij elke vorm van overleg denken betrokken is; alle paden, alle systemen worden door het denken gemaakt, en het denken is niet het instrument voor bewustzijn. En toch is er een begrijpen, anders dan het verstandelijk begrijpen. Je kunt het misschien de intelligentie van de natuur noemen; je mag het ook de universele intelligentie noemen. Het is werkzaam in ons lichaam. Het is de orde die de hele cosmos doordringt en wij maken deel uit van die orde en daarom kan het ook in ons werkzaam zijn.

Er is een begrijpen, anders dan het verstandelijk begrijpen. Je kunt het misschien de intelligentie van de natuur noemen; je mag het ook de universele intelligentie noemen.

Maar als we zo vervuld zijn van onze eigen gedachten en zozeer op de intelligentie, op de vaardigheid van onze gedachten steunen, dan blokkeren we de mogelijkheid dat er iets totaal nieuws in ons wezen kan komen. Ik kan niet bewust tot de waarheid komen, maar ik kan er wel een blokkade

voor opwerpen en het is mijn verantwoordelijkheid er geen blokkade voor op te werpen door me bewust te blijven van de beperkingen van mijn eigen denkprocessen.

**Als we ons bevrijden van onze
conditioneringen en er niet
aan vast blijven houden,
kunnen wij samen verkenningen doen
naar deze waarheid waarvan we
niet weten wat zij is.**

We zullen dus in deze lezingencyclus gebruik maken van het denken en van de kennis en de taal om met elkaar te communiceren, maar deze bijeenkomst heeft niet ten doel om nieuwe gedachten te ontwikkelen, nieuwe ideeën, nieuwe kennis, maar veeleer om verder te gaan dan het denken, verder te gaan dan woorden of kennis en tot een waarneming te komen, tot een diepere waarneming van de waarheid. Ons bewustzijn heeft dit vermogen, mits we het werkzaam laten zijn binnenin ons en het denken kan het niet helemaal blokkeren als we ons bewust blijven van de beperkingen van het denken. Dat is wat volgens mij het verkennen van de leringen van J. Krishnamurti inhoudt. De leringen zijn niet een kennisstelsel; zij zijn geen ideeënstelsel en zouden daartoe ook niet moeten worden gereduceerd. In een dialoog met studenten in Brockwood, die je ook nu nog op video kunt zien, maakte hij de studenten duidelijk dat de leringen van Boeddha en van Jezus Christus voor jou een illusie zijn, omdat je de waarheid ervan niet voor jezelf ontdekt hebt. Eén van de studenten vroeg hem: “Meneer, zijn uw woorden ook niet illusoir voor ons?” En hij zei, “Ja, wel

als je ze zomaar aanneemt!” Als je zomaar aanneemt wat iemand zegt, wordt het een illusie omdat je het gewoon maar aanneemt op gezag van die persoon en je iets niet voor jezelf ontdekt hebt. Maar als je onderzoekt, dan zeg je, en dit is wat Krishnamurti ook zegt: ik weet niet wat het betekent en ik weet niet wat de waarheid van dit alles is. Dan moet je namelijk zelf op onderzoek uit. Alles zomaar aanneemen, en zeggen dat hij een groot man was, enzovoort, heeft geen waarde. Autoriteit heeft geen plaats in deze verkenning. Autoriteit heeft waarde als het gaat om kennis, omdat er dan sprake is van iemand die meer kennis heeft, die hij aan iemand met minder kennis kan overdragen. Maar bij het zoeken naar waarheid heeft autoriteit geen waarde. Dit komt omdat de autoriteit me wel een idee kan geven, me een vraag kan aanreiken, maar me geen waarneming van de waarheid kan verschaffen. Dat is de reden waarom Krishnaji de rol van goeroe afwees. Een goeroe kan je misschien inspireren. Hij kan je misschien zelfs een bepaalde richting op sturen, maar hij kan je niet de waarheid onthullen. Je moet een licht voor jezelf zijn. Dat is wat Boeddha ook zei en Krishnaji wees daarop in zijn leringen.

Dus in deze geest komen we deze week bij elkaar, om voor onszelf en voor elkaar de diepere waarheden over het leven en over onszelf te onderzoeken. De waarheid verschilt niet voor ieder van ons, hoewel onze conditionering verschillend kan zijn. Daarom kunnen wij, als we ons bevrijden van onze conditioneringen en er niet aan vast blijven houden, samen verkenningen doen naar deze waarheid waarvan we niet weten wat zij is. Ons ervan bewust te zijn dat we niet weten wat de

waarheid is, is echte nederigheid. Deze zoektocht moet met grote nederigheid ondernomen worden, met grote omzichtigheid en met zijn allen weten we dat we niet weten. Maar als we vast blijven houden aan wat ieder van ons weet, dan zal dat ons verdeeldheid brengen. In die geest, van het houden van een dialoog als vrienden, gaan we vragen verkennen die door Krishnamurti zijn opgeworpen. De waarde van deze leringen zit hem in de vragen die hij opwierp, die hij ons stelde. Zijn antwoorden zijn niet belangrijk, omdat je het antwoord niet van iemand anders kunt krijgen. Als dat wel het geval is wordt het niet meer dan een intellectueel antwoord. En als we alle antwoorden die door Krishnamurti gegeven zijn accepteren, dan hebben we alleen een Krishnamurti-conditionering en Krishnamurti heeft het niet over conditionering, maar juist over hoe je jezelf moet bevrijden van conditionering. De antwoorden zijn dus niet belangrijk, maar hij zei dat de vraag een juweel is. En als je hem niet beantwoordt, omdat je leeft met fundamentele vragen, met diepe vragen, dan begint, doordat je zulke vragen verkent, doordat je leeft met vragen liever dan met conclusies en meningen in je denken, dan begint de waarheid zichzelf te onthullen en zo groeien we in wijsheid. Door zulke passieve zelfobservatie kunnen we leren wat waar en wat niet waar is. En dat is ook de essentie van theosofie, omdat theosofie letterlijk goddelijke wijsheid betekent. Goddelijke wijsheid is niet de wijsheid die door het menselijke denken gecreëerd wordt. Het is goddelijke betekenis die niet door de mens bedacht wordt. Het maakt deel uit van de natuur; het maakt deel uit van de werkelijkheid. Het is de waarheid. Zij be-

staat niet in een denken dat vervuld is van illusies. En daarom moet men, om goddelijke wijsheid te bereiken, ontdekken wat de waarheid is. En dat is het motto van de Theosophical Society (T.S.). Het stelt dat waarheid hoger is dan welke religie ook, omdat religies door mensen gemaakt zijn. Zij geven wegen aan, zij schenken geloofsovertuigingen, zij geven denkbeelden, die allemaal gedachteprocessen zijn, en de waarheid is iets dat buiten dat bereik ligt. De stichters van de T.S. erkennen dus dat er iets is wat verder reikt dan het denken, namelijk de waarheid, en dat verschillende religies slechts pogingen zijn om tot diezelfde waarheid te komen. En daarom zeiden ze dat waarheid de hoogste religie is. En het is in deze zoektocht naar waarheid dat wijsheid begint te dagen voor het menselijk denken. Groeien in wijsheid is datgene waar het in de theosofie in essentie om gaat, voor zover ik theosofie begrijp.

Het is in deze zoektocht naar
waarheid dat wijsheid begint te
dagen voor het menselijk denken.
Groeien in wijsheid is datgene
waar het in de theosofie
in essentie om gaat...

In die geest dus, zonder enige verdeling in ons denken aan te brengen tussen theosofie en Krishnamurti's leringen, omdat zij in essentie beide verkenningen van de waarheid zijn, zullen we beginnen.

Vandaag zou ik willen beginnen met het onderzoeken van de relatie tussen het individu en de samenleving en bekijken hoe er een fundamentele transformatie plaats kan vinden in de maat-

schappij. In zekere zin zouden we kunnen zeggen dat de samenleving in de laatste honderd jaar, in de loop van de twintigste eeuw, geweldige veranderingen heeft ondergaan, omdat er verbazingwekkende vooruitgang heeft plaatsgevonden. Er is een explosie geweest van kennis door het systeem van opvoeding en onderzoek dat we opgezet hebben, in het bijzonder waar het wetenschap en technologie betreft, maar ook op andere gebieden. Er heeft een geweldige kennisexplosie plaatsgevonden. We beschikken nu over enorme hoeveelheden expertise, die we voorheen niet hadden, en als gevolg daarvan hebben we ook een enorme hoeveelheid macht gekregen. Ons leven heeft, als je het van buitenaf bekijkt, misschien in de laatste 100 jaar een grotere transformatie en verandering ondergaan dan in de 1000 jaar ervoor. Dit lijkt een objectief waarneembaar feit te zijn.

Tegelijkertijd is het echter ook waar dat bepaalde dingen niet veranderd zijn. Wat is er dan niet veranderd in de samenleving? De verdeeldheid tussen de ene mens en de andere, tussen groepen - religieuze groepen, nationale groepen, taalgroepen - en het daaruit voortkomend geweld in de vorm van oorlogen en terrorisme en relletjes en verdeeldheid en conflict. Dit was 5000 jaar geleden of zover als we vanuit de geschiedenis weten het geval en het is ook nu nog het geval; dat is dus niet veranderd. Onderscheid tussen de machtige en de zwakke, tussen de hogere kaste en de lagere kaste, tussen rijk en arm, tussen man en vrouw, tussen geschoold en ongeschoold. In wezen is dit de uitbuiting door middel van macht, en kennis geeft ook macht. De overheersing van de zwakke door de sterke is niet veranderd. Misschien is

het hoogstens een heel klein beetje veranderd qua vorm. We hebben misschien niet meer het soort slavernij dat we 1000 jaar geleden hadden. We hebben misschien niet meer duidelijke vormen van militaire bezetting en kolonisatie van het ene land door het andere, maar het heeft alleen maar subtielere vormen aangenomen. Het is economische uitbuiting geworden, overheersing door propaganda, en natuurlijk ook door oorlogsdreiging. Dat alles is niet veranderd: conflicten tussen de ene mens en de andere, binnen families, onder vrienden, of het onvermogen van mensen om samen te werken. Dat is niet veranderd. We spreken al 5000 jaar over broederschap. Het begrip komt al voor in de hindoe-geschriften. Niet alleen over de broederschap der mensheid, maar er wordt ook gesproken over de broederschap van al wat leeft, inclusief de dieren en de planten, met respect voor alles wat leeft. Maar het is een begrip gebleven; het is geen feitelijkheid geworden. Net zoals het onvermogen onze naaste lief te hebben. Daar is ook niets aan veranderd.

Dus wierp Krishnamurti de vraag op: Heeft er überhaupt een psychologische evolutie plaatsgevonden?" Zijn we innerlijk überhaupt vooruit gegaan? Van buitenaf gezien is de samenleving misschien vooruitgegaan, is er veel veranderd, maar van binnen lijkt de mens primitief te zijn gebleven. We hebben misschien een heleboel kennis, een heleboel nobele manieren om onze onwetendheid, onze primitiviteit, te verbergen, maar dat is alleen maar de buitenkant. De goed opgeleide, verfijnde, wereldwijze, elite diplomaat is niet vriendelijker, eerlijker, minder egoïstisch, dan de primitieve mens. Hij weet alleen zijn ego slimmer te verber-

gen, achter een meer wereldwijze houding. Dus de zeer goed opgeleide en elitaire mensen hebben geen einde gemaakt aan de oorlogen. Zij hebben mede bijgedragen aan verdeeldheid en oorlog. De hoogopgeleide elite lijkt zeer verrijnd, zeer beschaafd, maar er is niet zo'n erg groot verschil tussen hen en de mens die geen opleiding gehad heeft. Als je kijkt naar het bewustzijn van de mens achter het gepolijste uiterlijk, de verfijning van goede opleiding enzovoort, dan zie je pas hoe die mens werkelijk is. De rest bestaat uit eigenschappen die hij zich heeft eigengemaakt, fysiek en mentaal, plus een zekere vaardigheid van handelen. Er is geen sprake van werkelijke wijsheid in actie, er is slechts sprake van een verrijnde uiterlijke beschaving, en daarom hebben we nog steeds al die problemen waarmee de primitieve mens ook al worstelde.

Krishnamurti maakte dus duidelijk dat er geen fundamentele transformatie kan plaatsvinden in de samenleving, tenzij er een transformatie plaatsvindt in het individu. Het is niet zo dat je eerst de maatschappij kunt veranderen en dat daardoor de mens verandert; de mens moet zelf veranderen voordat de maatschappij kan veranderen. Het is net als in de scheikunde, de eigenschappen van een chemische verbinding worden bepaald door de atomen waaruit het bestaat. Dus als je begint met calcium, koolstof en zuurstofatomen, dan krijg je uiteindelijk calciumcarbonaat. En de scheikundige kan je de eigenschappen van calciumcarbonaat vertellen, omdat hij weet wat de samenstellende atomen zijn en wat hun eigenschappen zijn. Krishnaji zegt iets dergelijks ook over de maatschappij. Hij zegt, als je individuen hebt die gewelddadig zijn, hebzuchtig, egoïstisch,

agressief en vol waandenkbeelden, dan kun je ze onmogelijk organiseren in een vreedzame, niet-gewelddadige samenleving waarin liefde en mededogen heerst; dat is inherent onmogelijk. Je kunt ze organiseren in een communistische maatschappij, dat hebben we ook gedaan, en dan krijg je het geweld dat je gezien hebt in communistische maatschappijen. Je kunt ze organiseren in een kapitalistische, zogenaamd vrije maatschappij, zoals we hebben gezien in de Verenigde Staten, het sprekende voorbeeld van zo'n maatschappij, en je krijgt het geweld en de overheersing en de schurkachtigheid die je in die samenleving ziet. Dus de keuze is niet of je vrede wilt of conflict. De keuze is alleen maar of je een conflict op de ene of op een andere manier onder controle krijgt. Het conflict is namelijk al aanwezig binnenin ons bewustzijn. Het geweld dat binnenin ons aanwezig is wordt naar buiten toe op de samenleving geprojecteerd. En je kun er niet vanaf komen zonder die fundamentele vraag te stellen.

Gedurende de afgelopen 5000 jaar heeft de mens gepoogd de maatschappij te veranderen door wetten, door verschillende regeringsvormen, door organisaties als de Verenigde Naties, door het hanteren van verschillende economische systemen, enzovoort. Het heeft hier en daar zaken wel veranderd; ik zeg niet dat uiterlijke verandering geen waarde heeft. Je zult niemand horen zeggen dat je geen goede wegen moet hebben en welvaart en dergelijke; daar gaat het niet om. Het punt waar het om draait is dat het geen verandering brengt in dat wat we zelden dat in de laatste 500 jaar niet veranderd. De problemen worden steeds duidelijker zichtbaar, dat is een feit. We moeten dat feit onder ogen zien.

Hoe moeten we dus een einde maken aan oorlog, als onze geschiedenis de geschiedenis van oorlogen is geweest? We hebben allemaal geschiedenis bestudeerd op de lagere en middelbare school en het is een geschiedenis van opeenvolgende oorlogen. En we hebben nog steeds oorlog in onze wereld. Hoe gaan we daar dus verandering in brengen? Dat is de grote vraag, omdat nu, met de macht van de wetenschap en de technologie, oorlog niet langer een spelletje is dat op een voetbalveld gespeeld wordt tussen twee legers. Het is iets waarbij de hele wereld betrokken is, waarbij het bestaan zelf, het milieu en dergelijke op het spel staat. Dit is een wetenschappelijk feit. De wetenschappers maken duidelijk dat een derde wereldoorlog de laatste oorlog zou zijn die de mens zou kunnen voeren. Einstein zei, "Ik weet niet met welke wapens de derde wereldoorlog gevoerd zal worden, maar ik weet wel dat de vierde zal worden uitgevochten met pijl en boog!"

Het is dus een heel groot probleem. En het is ontstaan door de scheefgegroeide ontwikkeling van de moderne mens - enerzijds grote macht, grote kennis, grote deskundigheid en psychologische primitiviteit anderzijds. Hoe kunnen we dat corrigeren? Want als we dat niet corrigeren, dan is het onmogelijk een fundamentele transformatie tot stand te brengen in de samenleving. Het individu is ten nauwste verbonden met de maatschappij. Het gaat er niet om dat we dit accepteren. We moeten het ter discussie stellen, we moeten onze twijfel uiten, we moeten ontdekken of dit waar is. Het heeft alleen waarde als het waar is. Het heeft geen waarde als het onwaar is, ook al heeft Krishnamurti het gezegd, omdat alleen waarheid iets is wat werkelijk bestaat.

Het onware is een denkbeeldig iets, waarin we misschien wel geloven, maar daardoor wordt het nog niet waar. Waarheid is geen stuk kennis. Waarheid, zoals Krishnamurti erover sprak, ontstaat alleen wanneer een bewustzijn 'dat wat is' waarneemt, zonder vertekening. Het is de vertekende factor in ons denken die kleuring geeft, die verhindert de waarheid te zien zoals zij is.

De waarheid is iets eeuwig, het is iets dat daarbuiten bestaat. En wij hebben een denkvermogen en de zintuigen waarmee we haar kunnen waarnemen. Welke blokkade is er dan aanwezig, waarom vindt die waarneming niet plaats? De wereld vormt niet de blokkade. De waarheid is aanwezig en ik heb een bewustzijn, dat de mogelijkheid heeft om waar te nemen. Dan moet ik dus zelf wel die blokkade zijn; er is niets anders dat de waarneming blokkeert. Dus ik wil die onvervormde waarneming hebben en ik sta die tegelijk ook in de weg en dat is de moeilijkheid van dit zoeken! Er is geen blokkade van buitenaf.

De waarheid is dezelfde voor iedereen. De mogelijkheid om haar waar te nemen is in ons aanwezig. Het is niet de maatschappij die voor mij een blokkade vormt. Als het denken echter vol waandenkbeelden is, dan kunnen die waandenkbeelden verdeeldheid tussen ons brengen, omdat mijn illusie kan verschillen van die van jou. En als ik hecht aan mijn illusie en jij bent gehecht aan die van jou, dan verdeelt dat ons. Feiten kunnen geen verdeeldheid tussen ons brengen. Dat dit een muur is leidt niet tot verdeeldheid tussen jou en mij, omdat we beiden inzien dat dit een feit is. Waandenkbeelden hoeven niet voor iedereen gelijk te zijn. Zij zijn immers denkbeeldig. Met denkbeeldig bedoelen we dat het denken iets als

waar beschouwt terwijl het niet waar is. Het heeft slechts iets aangenomen, of het hecht een enorm belang aan iets, terwijl het in werkelijkheid niet belangrijk is in het leven. Het is gevangen geraakt in propaganda en dat is ook verkeerd. Beide veroorzaken illusie in het denken. Maar ik had de kans mijzelf te bevrijden van illusie door te ontdekken wat de waarheid is, zowel door te ontdekken wat in mijn leven de juiste plaats van het denken is, van sekse, van werk, van seksualiteit, alsook door mijn denken te bevrijden van allerlei soorten illusies die ik misschien verzameld heb vanuit mijn jeugd tot nu toe, in allerlei vormen. Dus de zoektocht naar waarheid is de zoektocht naar het beeindigen van illusies in het denken. En pas wanneer die illusies ophouden te bestaan, is er sprake van wijsheid. En zonder wijsheid is er voortdurende verdeeldheid, is er voortdurend geruzie, is er het onvermogen om echt eensgezind samen te werken. Er is geen broederschap zonder wijsheid.

Dit is waar het bij transformatie van het individu in wezen om gaat. Je kunt jezelf niet transformeren door een besluit. Onze besluiten zijn heel triviaal. Zij werken alleen bij onbelangrijke zaken. Je kunt besluiten waar je wilt leven, welke auto je wilt kopen, welke kleren je wilt dragen, enzovoort. Maar je kunt niet besluiten je geen zorgen te maken. Je kunt niet besluiten om geen angst te hebben. Je kunt niet besluiten om lief te hebben of een gerust gemoed te hebben. Je kunt niet besluiten schoonheid te zien. Dus de grootste dingen in het leven zijn die welke we niet zomaar kunnen besluiten te hebben en toch kun je ze verkrijgen. Niet door een besluit, maar door wijsheid, wat betekent door te zoeken naar de

waarheid, door te leren over jezelf en over het leven. Zoals we al zeiden, niet door middel van het denken maar door dit vermogen van passief gewaar-zijn te beoefenen, evenals met het vermogen om vragen te stellen en aan die vragen vast te houden. Er vindt alleen maar transformatie in het individu plaats door het zoeken naar wijsheid. Ik kan niet besluiten om niet-gewelddadig te worden. Ik kan niet-gewelddadigheid ook niet oefenen. Net zomin als je liefde kunt oefenen. Je kunt niet besluiten je naaste lief te hebben. Maar liefde kan vloeien in het bewustzijn, wanneer ik mijn bewustzijn bevrijd van het ego-proces, van gewelddadigheid, van zelf-zucht, van allerlei soorten illusies die op dit ogenblik mijn bewustzijn regeren. Dan is er sprake van een verandering in het individu.

Door transformatie van het individu kan er een fundamentele transformatie in de samenleving tot stand komen, omdat de maatschappij opgebouwd is uit miljoenen individuen.

Als er een einde komt aan de gewelddadigheid, een einde aan de hebzucht, dan is er sprake van een transformatie van het individu. En door transformatie van het individu kan er een fundamentele transformatie in de samenleving tot stand komen, omdat de maatschappij opgebouwd is uit miljoenen individuen. De kenmerken ervan worden bepaald door de kenmerken van het individu. In essentie zeggen we dat de wereld is zoals hij is omdat wij zijn zoals we zijn. Je voor te stellen dat de wereld kan veranderen zonder dat wijzelf veranderen is een

illusie. En wij veranderen niet zomaar door toedoen van kennis, door ideeën, door het veranderen van onze gezichtspunten. We veranderen wanneer ons bewustzijn transformeert. Het transformeren van je bewustzijn betekent niet eenvoudigweg een democraat worden in plaats van een communist. Het bewustzijn van een democraat functioneert op precies dezelfde wijze als dat van een communist. Het bewustzijn van een christen werkt op precies dezelfde manier als dat van een hindoe. Dus het is niet zinvol om je van de ene religie tot een andere religie te bekeken. Daarmee verander je alleen je geloof; een of ander idee in je hoofd. Dat is niet wat er met transformatie van het bewustzijn bedoeld wordt. Het bewustzijn van een communist verschilt niet zo heel erg van het bewustzijn van een democraat. Waarmee niet gezegd wil zijn dat democratie geen waarde heeft als principe, maar alleen vastgesteld wordt dat het bewustzijn niet werkelijk anders is, omdat het nog steeds hebzuchtig is, zelfzuchtig is, egogericht, gewelddadig is en al dat soort dingen meer. Je bent alleen maar van systeem veranderd. Het individu zelf is niet veranderd. De eigenlijke crisis zit in het bewustzijn van de mens

zelf, hoewel het ons toeschijnt dat het zich in de buitenwereld afspeelt. De huidige uiterlijke crisis in de Arabische wereld of in Ierland of in Kashmir is slechts een manifestatie van deze crisis, die aanwezig is in het menselijk bewustzijn. En als we haar daar niet aanpakken, blijf je bezig met symptoombestrijding en verandert er niets. Daarom moet je naar de oerbron van het probleem gaan en de wezenlijke vragen stellen. En daarom is dit zoeken naar waarheid en het zoeken naar wijsheid in werkelijkheid hetzelfde als het zoeken naar transformatie. Wanneer die niet plaatsvindt kunnen we bezig blijven met het verhelpen van de symptomen maar zullen we nog eens 5000 jaar oorlog hebben, zoals we inderdaad gehad hebben ondanks de zogenaamde vooruitgang die we geboekt hebben in de samenleving. Dus bij het opleiden van mensen moet de transformatie van het bewustzijn voorop staan, en niet slechts het opeenstapelen van kennis. Tijdens de volgende lezing zullen we hierover praten, wanneer we het gaan hebben over de kunst van het leren.

Vertaling Louis Geertman

Het is de bedoeling dat we leren
het Goddelijke zich te laten uitdrukken
door onze gedachten, emoties en daden.
Dat is het doel van onze incarnatie.

Daniëlle Audoin